

Kitap Tahlili

Dorin Lozovanu, Igor Roşca, Andrian Delinschi, Thede Kahl, Pavel Titu, Aleksandr Prişcepov, Ladislav Garassy ve Chiurcciu Vitali, Gagavuziya (Gagauz Yeri) Atonom Bölgesi Atlası, Proart, Chişinau, 2014, ISBN=978-9975-4116-5-3

Fahri TÜRK*

Günümüzde yoğunluklu olarak Moldavya Cumhuriyeti içinde yer alan özerk Gagavuz Yeri'nde yaşayan Gagavuzlar (Gök+Oğuzlar) 11. yüzyılda buraya gelip yerleşmiş Ortodoks Hıristiyan inancına sahip Oğuz Türklerine mensup bir boydur.2004 nüfus sayımına göre Gagavuz Yeri'nin toplam nüfusu 155.646 kişiden oluşmaktadır. Gagavuzlar bu nüfusun yüzde 82,6'sını oluştırmaktadırlar. Bu bölgede yaşayan diğer halklar ise; Moldavyalılar (yüzde 4,5), Bulgarlar (yüzde 5,2), Ruslar (yüzde 3,5), Ukraynalılar (yüzde 3,0) ve diğer (yüzde 1,2) milletlerdir. Moldavya haricinde, Dobruca, kuzeydoğu Bulgaristan, Batı Trakya, Basarabya, İsmail ve Zeporoje (Ukrayna) gibi bölgelerde küçük Gagavuz toplulukları yaşamaktadır. Gagavuzların konuştuğu Gagavuzca adı verilen dil Batı Türkçesinin Oğuz kolundan bir Türk lehçesidir. 1995 yılında özerklik verilen Gagavuzlar üzerine son yıllarda bazı çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan biri de Dorin Lozovanu, Igor Roşca, Andrian Delinschi, Thede Kahl, Pavel Titu, Aleksandr Prişcepov ve Ladislav Garassy gibi bilim adamları tarafından hazırlanarak Editura: "PROART" yayınevi tarafından toplam bin adet basılan Gagavuz Yeri Otonom Bölgesi Atlası (Gagauziya "Gagauz Yeri" Atonom Bölgesi Atlası)'dır. Bu çalışma alanda önemli bir boşluğu doldurmaya matuftur.

Toplam 72 sayfadan oluşan Gagavuz Yeri Otonom Bölgesi Atlası birinci hamur kağıda basılmış ve kalitelidir. Atlas içindeki haritalar 14 başlıkta toplanmıştır. Avrupa, Moldavya ve Gagavuz Yeri'nin idari yapısıyla ilgili üç harita ilk sırada gelmektedir (s.14-16). İkinci bölüm (s.17-25) Gagavuz Yeri'nin tabiatı ve tabii şartlarıyla ilgili harita ve grafiklerden oluşmaktadır. Burada yer alan haritalar; su kaynakları, uydu fotoğrafı, jeolojik yapı, yeraltı kaynakları, iklim, toprak yapısı, bitki ve hayvan çeşitleri ile çevre sorunları gibi alanlarla ilgilidir. Haritalar oluşturulurken özellikle Gagavuz Yeri'nin temiz içme suyu tedariki gibi temel çevre sorunlarına da parmak basılmaktadır. Üçüncü bölüm (s.26-29) Gagavuz Yeri'nin demografik yapısı hakkında bilgi vermektedir. Bölgenin etnik yapısı, toponomisi, nüfus yoğunluğu, yerleşim yerlerine göre etnik yapı, toplumun yaş ve cinsiyetlere göre dağılımı ile göç gibi konular ayrıntılı grafiklerle ortaya konulmaktadır. Göçle ilgili grafiklerde ayrıca Gagavuzların dışarıya göç etme sebepleri de verilmektedir. Örneğin Gagavuzlar çalışmak için Türkiye'ye ve Rusya'ya giderlerken, okumak için genellikle İspanya ve Portekiz gibi ülkelerin yanında komşuları olan Ukrayna ve Bulgaristan'ı tercih etmektedirler.

Dördüncü bölümde (s.30-32) bölgelere göre toprağın kullanım amaçları ve çiftçilik yapılan topraklar gösterilirken, beşinci bölümde (s.33-42) Gagavuz Yeri'nin ekonomik yapısı, işgücü ve bunların sektörel dağılımı, hayvancılık ve bölgelere göre evcil hayvan sayısı, sanayi ve sanayi ürünleri ile bölgenin dış ticaret ürünleri hakkında bilgi verilmektedir. Altıncı bölümde (s.41-42) Gagavuz Yeri'nin ulaşım altyapısı ve araçlarının gösterilmesinden sonra, yedinci bölüm (s.43-45) ayrıntılı olarak eğitim ve öğretim

* Doç. Dr. Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, E-mektup: fahriturk11@gmail.com

kurumlarına eğilmektedir. Bu çerçevede okul öncesi, ilk ve ortaokullar ile kolejler, sanat okulları ve Komrat Devlet Üniversitesi gibi eğitim kurumları üzerinde durulmakta ve bu öğretim kurumlarının öğrenci sayıları, yıllara göre vermiş oldukları mezunlar ve buldukları yerleşim yerleri hakkında malumat verilmektedir. Sekizinci bölüm (s.46) Gagavuz Yeri'nde verilen sağlık hizmetleri ve hastaneler üzerinde dururken, dokuzuncu bölümde (s.47-49) kültürle ilgili kurumlar (halk kütüphaneleri, müzeler ve ibadethaneler) ele alınmaktadır.

Gagavuz Yeri'nin spor altyapısı (10. bölüm s.50) ile turizm potansiyeli ve başkent Komrat (11. bölüm s.51-52) incelendikten sonra, Gagavuzların komşu coğrafyalarda, Moldavya'da ve Ukrayna'da yaşadıkları yerler iki harita üzerinde gösterilmektedir (12. bölüm s.53-54). Ayrıca hem Gagavuz Yeri genelinde turistik mekânların gösterildiği bir harita hem de bir Komrat haritası bulunmaktadır. Bundan dolayı atlasın bölgeyi ziyaret eden turistler içinde oldukça faydalı olduğu söylenebilir.

Atlasın on üçüncü bölümü ise eski haritalara ayrılmıştır. Bu ise tarihi etnik haritalar (s.56-60) ve tarihi idari haritalar (s.61-72) olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Birinci kategoride beş harita parçası yer alırken, ikinci kategoride on dört harita veya harita parçası yer almaktadır. Atlas bu özelliğinden dolayı bölge üzerine çalışan tarihçiler açısından da oldukça değerli bir yapıt niteliğindedir. Tarihi etnik haritaların tamamı 20. yüzyıla ait ve Batı menşeli olan haritalardır. Birinci kategori içinde yer alan haritalar arasında 2004 yılında Thede Kahl, Dorin Lozovanu ve Peter Jordan tarafından Moldavya'da yaşayan halkların etnik bilinci üzerine oluşturulmuş ilginç bir harita yer almaktadır. Dobruca bölgesinin 1918 yılında çizilen etnik haritası söz konusu dönemde burada meskûn olan Türklerin ve Tatarların yaşadıkları bölgeleri göstermesi bakımından Türk tarihçiler açısından ilginç bir materyaldir. Tarihi idari haritaların geçmişi ise 18. yüzyıla kadar geri gitmektedir.

Yukarıda anılan bilim adamları tarafından büyük bir titizlikle hazırlanan bu atlası değerli kılan diğer bir unsur ise dört dilde (Gagavuzca, Moldavyaca, Rusça ve İngilizce) basılmış olmasıdır. Atlas devlet ve toplum hayatının hemen hemen bütün alanlarını kapsadığından sadece öğrenciler için değil, bilim adamları, yatırımcılar, turistler, çevreciler vb. birçok uzman için yararlı bir kaynak olma özelliğine sahiptir.